LIBRIS | We know books

Ion Moldovan

Colecția Thalia

ALEXANDRINA HALIC

LUMEA MAGICĂ A TEATRULUI RADIOFONIC

Editura Ecou Transilvan
Cluj-Napoca
2023

LIBRIS | We know books

CUPRINS

PREFAȚĂ 7

I. TEATRUL RADIOFONIC RĂMÂNE MEREU TÂNĂR 11

II. PRIMELE ÎNTÂLNIRI CU TEATRUL RADIOFONIC 22

III. SILVIA CHICOȘ, „MICA MARE ACTRIȚĂ
A RADIOULUI" 26

IV. PRIMII PAȘI ÎN RADIO 34

V. EMISIUNI PENTRU COPII, ȘI NU NUMAI 48

VI. MARILE ÎNTÂLNIRI 53

VII. MIHAI ZIRRA, DAN PUICAN, ION VOVA,
TITEL CONSTANTINESCU,
CRISTIAN MUNTEANU 73

VIII. MAREA FAMILIE A RADIOULUI 99

IX. PRIVIND ÎNAPOI CU...
RECUNOȘTINȚĂ ȘI BUCURIE 113

TEATRU PENTRU COPII (SELECȚIE) 123

TEATRU RADIOFONIC (SELECȚIE) 148

CICLUL „BIOGRAFII-MEMORII" (SELECȚIE) 173

LIBRIS | We know books

I

TEATRUL RADIOFONIC RĂMÂNE MEREU TÂNĂR

Vreau să încep cu o întâmplare petrecută anul trecut. Eram într-un taxi, pe vremea în care mai aveam curajul să intru într-un taxi, sau tramvai, sau metrou, adică înainte de încercarea asta grea numită pandemie. Acum merg numai pe jos. Sunt zile în care merg kilometri întregi și-I mulțumesc lui Dumnezeu că încă mai pot.

Mă întorc la taxiul de anul trecut. Șoferul era o persoană cu chip plăcut, cu părul alb, trecut bine de șaizeci de ani. I-am dat adresa de destinație și i-am sugerat un traseu care mi se părea mie mai liber, explicându-i și de ce. M-a ascultat cu bunăvoință și a acceptat. A urmat un dialog pe care simt nevoia să-l redau în întregime:

– Vă cunosc. Știu cine sunteți, mi-a spus el.

– M-ați mai dus și altă dată?

– Nu, e prima oară. Știu că sunteți actrița care joacă pentru copii.

– A, mă știți de la teatru... Ați fost cu copiii sau cu nepoții la Teatrul „Creangă”, unde joc?

– Nu, am nepoți, e adevărat, dar sunt departe.

– Ați fost la teatrul pentru copii când erați mic?

LIBRIS We know books

– Nu, am copilărit în altă parte... Am ajuns bucureștean mai la bătrânețe.

– Și atunci, de unde mă știți? Că la televizor n-am prea apărut.

– De la radio, mi-a răspuns. Nu v-am văzut niciodată, nu știam cum arătați, dar v-am recunoscut vocea. De mic copil ascult povești și teatru la radio. Chiar și acum, în turele de noapte ascult piese de teatru, câteodată și două la rând. Recunosc actorii după voce. Pe unii i-am văzut în filme sau la televizor. La teatrele în care joacă n-am prea ajuns... Unii nici nu mai sunt printre noi... Pe dumneavoastră vă mai aud sâmbăta sau duminica dimineața în piesele pentru copii. Ați mai fost și în alea pentru oameni mari. Și în alea tot copii jucați.

– Ei, acum joc bunicuțe... Uitați-vă la părul meu alb, am aproape optzeci de ani.

– Știu, că v-am ascultat într-o piesă cu Mica Sirenă. Erați bunicuță acolo.

Am reprodus dialogul din memorie. N-am schimbat nimic din cuvintele șoferului de taxi, doar le-am „curățat" puțin.

De ce ați ținut să începem discuția noastră relatând această întâmplare?

Pentru că m-a impresionat dragostea acestui om simplu pentru teatru, prin care își susținea și își hrănea nevoia lui de frumos. Teatrul radiofonic îi era la îndemână, și tot el, îl scotea din cenușiul și rutina ceasurilor petrecute la volan. Mai ales noaptea.

Credeți, doamnă Alexandrina Halic, că azi, când în jurul nostru sunt atâtea tentații, când

ERPIS We know books

sunt atât de multe și variate forme de divertisment, se mai ascultă teatru radiofonic?

Daaaaa! Răspund apăsat, iar în sprijinul acestei afirmații am nenumărate argumente.

De pildă...

De ce se ascultă teatru radiofonic? Pentru că e o ofertă benefică și îndestulătoare. De ce benefică? Pentru că îți aduce dramul de emoție de care ai nevoie, picătura de cultură care te completează, pentru că îți hrănește curiozitatea și îți astâmpără câteodată nostalgiile. Nu mă feresc de acest cuvânt: oamenii de vârsta mea, sau chiar mai tineri, își doresc să reasculte vocile celor pe care i-au apreciat și care, în mersul firesc al vieții, nu mai sunt printre noi. Și, iată, prin urmare, se face și un act de dreptate față de mari actori pe care, în lipsa teatrului radiofonic, doar cuvântul scris și într-o prea mică măsură memoria peliculei, neîndestulătoare, i-ar feri de uitare.

Pentru susținerea celui de al doilea argument, am încercat să-mi amintesc cât mai multe – toate mi-ar fi fost, practic, imposibil – din piesele de teatru radiofonic pe care le-am ascultat. Și oricât de multe titluri îmi veneau în minte, îmi dădeam seama că nu sunt destule pentru susținerea argumentului meu. Așa că am recurs la o mică cercetare. Și am descoperit ceea ce bănuiam: teatrul radiofonic a oferit de când îl știu eu – greșesc, trebuie să spun dintotdeauna – nu numai interpretări de mare valoare, ci și un repertoriu de foarte bună calitate. Piese de teatru clasice și contemporane, dramatizări izbutite ale unor capodopere literare, scenarii originale, toate și-au găsit

LIBRIS We know books

drumul spre ascultători. Răsfoind catalogul înregistrărilor, mi-am dat seama cât de bine este reprezentată literatura română, de la Agârbiceanu la Lucian Blaga, de la Caragiale la Tudor Muşatescu, de la Creangă şi Eminescu la Cezar Petrescu, de la Liviu Rebreanu la Ionel Teodoreanu, de la Panait Istrati la Horia Lovinescu, nimic nu a fost uitat. Nu pot să-i enumăr pe toţi. După cum oferta contemporană e prea bogată, ca să-mi îngădui să amintesc doar câteva nume.

Să nu uităm de dramaturgia universală...

Cum să uităm că teatrul radiofonic a fost şi este deschis spre dramaturgia lumii întregi, repertoriul său demonstrând şi susţinând cu prisosinţă această realitate. Amintesc doar câteva repere. Din literatura antică: Homer, Sofocle şi Euripide, apoi, într-o ordine absolut aleatorie: Shakespeare, Beckett, Dickens şi Bernard Shaw, Oscar Wilde sau Harold Pinter, Corneille şi Racine, Molière şi Voltaire, Maupassant şi Victor Hugo, Cehov, Dostoievki, Gogol şi Gorki, Ostrovski şi Bulgakov, dar şi O'Neill, Saroyan, Tennessee Williams, Hemingway sau Jack London. Ei bine, toate spectacolele realizate după textele autorilor amintiţi, români şi străini, şi ale atâtora altora încă, sunt păstrate în Fonoteca Radioului Public, care este o comoară fără de preţ, ce cuprinde mii şi mii de ore de teatru înregistrate de-a lungul anilor.

Şi care sunt puse la dispoziţia iubitorilor de teatru.

EDIS We know books

Orice doritor le poate asculta, de pildă, pe internet; există site-ul *www.eteatru.ro*, cu program non stop de teatru radiofonic și cu câteva colecții dedicate unor evenimente ori personalități artistice. Radio România Cultural transmite zilnic, în zorii zilei, seara sau noaptea târziu, premiere sau producții din arhivă. E cea mai generoasă ofertă pe care o știu și sunt convinsă că sunt destui ascultători care se bucură de ea.

Romald Bulfinsky

Maria Filotti

Și să mai spunem, ca o paranteză deloc de neglijat, că la noi, minunata poveste a teatrului radiofonic a început la doar câteva luni de la înființarea, la 1 noiembrie 1928, a postului public de radio. Prima difuzare a unei producții de teatru radiofonic a avut loc la 18 februarie 1929, cu piesa „Ce știa satul" de Ion Valjan, cu Maria Filotti și Romald Bulfinsky în rolurile principale; în acest domeniu, al teatrului radiofonic, nu eram departe de „startul" dat de țările din Occident. Doamnă Alexandrina Halic, dumneavoastră sunteți printre mulții, puținii – nu-mi dau seama, poate o să aflu până la sfârșitul discuției noastre –

LIBRIS We know books

actori, care pot spune că fac parte din „familia" Radioului. Mai bine de şaizeci de ani aţi fost prezentă în studiourile de înregistrare, vocea dumneavoastră fiind cunoscută şi recunoscută, până azi, de toţi românii iubitori de teatru. Vom vorbi despre teatrul radiofonic, pentru că pentru asta v-am solicitat această întâlnire, nu înainte însă de a vă ruga să-mi spuneţi câteva lucruri despre dumneavoastră, cea dinainte să ajungeţi actriţă şi să imprimaţi în Radio.

Nu ştiu ce te-ar interesa... Cu ce să încep?

Cu începutul...

M-am născut la Timişoara, dar am locuit la Bocşa.

Bănăţeancă, aşadar.

Prin naştere, da. Dar de o viaţă stau la Bucureşti, aşa că nu ştiu cât mai am din spiritul şi din firea bănăţeanului.

De locul în care aţi locuit până să veniţi la Bucureşti, de Bocşa, ce amintiri vă leagă?

Nu ştiu cum mai arată azi Bocşa, dar pe vremea copilăriei mele era o aşezare mică, liniştită, în care trăiau alături de români o mulţime de alte naţionalităţi: germani, maghiari, sârbi, polonezi, ucraineni, evrei, slovaci, bulgari, turci, adunaţi toţi de-a lungul timpului în această parte de ţară, în urma unor evenimente istorice, a stăpânirilor de tot felul asupra Banatului, de la austrieci, la turci. Deşi nu am mai fost acolo de mulţi, de foarte mulţi ani, păstrez şi azi în amintire dealurile din jurul oraşului, cultivate cu vie, din care noi, copiii, culegeam cu mâinile noastre struguri care, deşi nu erau de soi

LIBRIS We know books

nobil, ni se păreau cei mai buni, mai parfumați și mai dulci din lume.

Ce alte amintiri mai aveți din timpul copilăriei?

Eu m-am născut în timpul războiului, așa că am trăit și am simțit, chiar copil fiind, ce înseamnă lipsurile, frica, nesiguranța... Deși toate problemele erau pe umerii celor mari, era cu neputință să nu observ ce se întâmpla în jurul meu.

Și ce vedea atunci o fetiță de doar câțiva ani că se petrece în jurul ei?

Multe lucruri pe care nu le înțelegeam... De pildă, de ce au stricat ceasul frumos de acasă ca să nu mai cânte „Trăiască Regele" și de ce toți îi așteptau pe americani.

Știați atunci cine erau americanii?

Fireşte că nu ştiam, dar aflasem că untul de arahide, care, fie vorba între noi, nu-mi prea plăcea şi laptele din conservă, pe care le primeam la gustarea de la grădiniță, erau „ajutoare" de la ei. Așa că în mintea noastră de copii îi așezasem pe americani în rândul unor oameni foarte buni, care nu ne puteau face decât bine... Apoi, au fost o serie de lucruri, de întâmplări, care chiar și la vârsta copilăriei m-au nedumerit.

Ce v-a mai nedumerit în copilărie?

Multe lucruri... De pildă, de ce a dispărut portretul Regelui de pe peretele clasei... De ce Moș Crăciun venea numai acasă, iar la școală îl așteptam pe Moș Gerilă... De ce nu mai aveam voie să

LIBRIS We know books

hoinărim prin pădurea din apropiere, în care ne puteam întâlni cu „partizanii", lucru care nu era de dorit pentru că „erau oameni răi"... Așa ni se spunea.

Nu ați avut o copilărie foarte fericită...

Poate că nu... Dar bucuriile mărunte am știut să le prețuiesc... Bradul de Crăciun împodobit cu ce se găsea, vopsitul ouălor de Paști, mesele în familie, cei dragi din jurul meu, căldura din sobă în iernile geroase, hăinuțele noi, atunci când erau... Am amintiri frumoase, care și azi, la vârsta pe care o am, mă bucură și mă emoționează.

Școala ați făcut-o la Bocșa?

Da, de la prima clasă, până la absolvirea liceului.

Care a fost cel mai important lucru, cea mai mare descoperire pe care școala v-a produs-o?

Categoric, lectura. La școală eram foarte atentă și prindeam totul foarte repede, iar acasă, temele le făceam cât puteam de repede ca să îmi rămână mai mult timp de citit. Din clipa în care mi-am dat seama că pot citi singură, lectura a devenit pasiune.

O pasiune care nu v-a părăsit nici azi. Știu că citiți foarte mult.

Citesc cu mare plăcere, este adevărat. Mi-ar fi foarte greu, nici nu vreau să mă gândesc, să nu pot citi.

LIBRIS We know books

„Boală" grea cititul, doamnă Alexandrina Halic...

Și binecuvântată... Din păcate, fără să judec, de „boala" asta suferă tot mai puțini azi. Oricum, eu rămân fidelă unei vorbe pe care am auzit-o cu mulți, mulți ani în urmă, conform căreia „cartea rămâne cea mai fină daltă care îți sculptează mintea."

Frumos spus... Îmi permiteți și o replică?

Te rog...

„Ca să ai avere intelectuală, trebuie să rămâi elev toată viața". Aparține maestrului Radu Beligan. Și-acum, revenim la discuția noastră. De teatru, cum ați dat? Cum v-ați întâlnit cu arta căreia exemplar i-ați slujit atâtea zeci de ani?

La Bocșa exista un fel de centru cultural al localității, care avea o sală de spectacole destul de mare, unde se făceau proiecții de film. Tot acolo era și o bibliotecă publică destul de bine garnisită, la care mama mă înscrisese. Despre o viață culturală a orașului, aproape că nici nu putea fi vorba. Pe lângă spectacolele pe care le dădea din când un cor bărbătesc, bun altfel, mai aveam parte, din când în când, și de turneele Operei din Timișoara și ale teatrelor din Reșița și Timișoara. Cu prilejul unui astfel de turneu am văzut, pe viu, prima piesă de teatru din viața mea. Se numea „Floricica purpurie", o feerie după un basm rusesc, jucată de actorii teatrului din Reșița. Tot la clubul din Bocșa am mai văzut și „Nora". Nu aveam de unde să știu că peste ani, voi juca la Teatrul de Tineret și Copii cu interpreta de atunci a celebrului personaj al lui Ibsen, actrița Natalia Arsene, venită în turneu la Bocșa. Și așa, încet-încet, prin puținele spectacole ce se jucau

LIBRIS | We know

la Bocșa, am descoperit frumusețea teatrului. Așa se face că la terminarea liceului, în 1959, gândul mă bătea să dau la IATC. Dar mă pregăteam și pentru Filologie. Aveam optsprezece ani pe atunci. Îmi doream, ce-i drept, să fac teatru dar, în același timp, mă gândeam că aș putea să nu intru din prima încercare la Institut. Examenele de admitere la facultățile care cereau testarea unor aptitudini artistice se dădeau înaintea celorlalte, pentru ca, în eventualitatea că erai respins, să te poți înscrie la altă facultate. Cam așa îmi făceam și eu calculele... Între timp, aflasem că puteam participa la cursuri de pregătire pentru examenul la Teatru. M-am înscris și eu și am ajuns în grupa de care se ocupa regretata regizoare Sanda Manu. Lucram poezia „Iarna pe uliță" de George Coșbuc. Mi-amintesc că la un moment dat Sanda Manu a izbucnit în râs... M-am oprit nedumerită și am întrebat-o ce s-a întâmplat? Mi-a răspuns râzând: „Crezi că-i bine ce faci?" N-am înțeles atunci ce voia să spună, dar mai târziu am realizat că nepregătită, neîndrumată de nimeni, spuneam poezia ca la o serbare școlară. În fine, a venit examenul și la finalul lui m-am pomenit... admisă.

La cine ați fost în clasă?

La Ion Șahighian, cu asistent David Esrig.

Cine erau colegii dumneavoastră de clasă?

Irina Petrescu, George Paul Avram, Grigore Gonța, Liana Mărgineanu, Constantin Dicu, Amelia Kreutzer. Dintre colegii de an, amintesc pe Ștefan Iordache, Cornel Coman, Emil Boroghină, Șerban Cantacuzino, Virginia Ita Marcu, Leni

EBRIS Western books

Pinţea, Eugenia Dragomirescu, Valentin Uritescu, Dionisie Vitcu, Petrică Ciubotaru, Sanda Ţăranu, care a renunţat la actorie şi a făcut o foarte frumoasă carieră în televiziune.

Alexandrina Halic alături de colegii săi de la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică „I. L. Caragiale" din Bucureşti, la 50 de ani de la absolvire

După terminarea facultăţii, ce a urmat?

O perioadă de stagiu la Teatrul din Botoşani, apoi o scurtă trecere prin Teatrul pentru Copii şi Tineret. După înfiinţarea Teatrului „Ion Creangă", am fost angajată de Ion Lucian în acest teatru în care joc şi azi şi în care am avut şi am mari bucurii.